Bialystok, den 9. August 1942
Nr. 20

NEUER WEG
Weissruthenische Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok

PREIS 20 PF.
Цана 20 фнг.

НОВАЯ ДАРОГА

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Verlag: Sturmverlag G. m. b. H. Zweigniederlassung Bialystok, Lindenstr. 64, Tel. 437 — Bankkonto Stadtsparkasse 700. Anzeigenpreise: z. Zt. ist die Preisliste 1 gültig.

Беласток
9-га жніўня 1942.

Адрас Рэдакцыі: Sturmverlag G. m. b. H. Zweigniederlassung Bialystok, Lindenstr. 64, Tel. 437— Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 700
Цана абвестак паводле лісты цэнаў 1.

Памяці Пётры Рандарэвіча, згінуўшага 20.7.1942 г. у Ракэвічах з рук бандытаў

З душою чыстай,
З воляй агністай,
Народ з дрымоты ты будзіў —
Каб зварухнуўся,
К жыцьцю прачнуўся,
Каб окінуў цемру і аджыў.

З юнай павагай,
Шчыра, з адвагай,
У варожы кінуўся Ты бой,
І згінуў горды,
Баец ты цьвёрды,
За Беларусь і гонар свой!

К. САГАЦІС.

Варашылаўск здабыты

Як паведамляе Найвышэйшае Камандаваньне Арміі, на ўсход ад Азоўскага мора зматарызаваныя ўгрупаваньні і часьці ϟϟ у сьмелым наступе дасягнулі Кубань у многіх мейсцах. Прамысловы горад Варашылаўск пасьля заўзятае барацьбы здабыты. Эскадры самалётаў атакуюць уцякаючыя калёны ворага і бамбардуюць удзень і ўначы варожыя лётнішчы, транспарт і жалезнадарожныя ўладжаньні аж да Каўказу.

Англія баіцца за забясьпечаньне Саветаў

Англійскае інфармацыйнае бюро 30 ліпеня абвесьціла, што палажэньне на ніжнім Доне такое-ж паважнае, як і раней. Гэтае заяўленьне акончальна разьвейвае ілюзыі пэўных англійскіх кругоў, быццам кінутыя цяпер у бой новыя рэзэрвы Цімашэнкі змаглі-б якім-небудзь чынам зьмяніць абраз вайны на Ўсходзе. А з другога боку ўсё больш чуваць праціўныя галасы. Тады, як адна старана цьвердзіць, што быццам небясьпека для Сталінграду сталася меншай, другая якраз наадварот — цьвердзіць, што наступ на Сталінград адбываецца з двух бакоў. Падобна гаворыцца й аб Батайску, страту якога саветы яшчэ ня прызналі, што быццам савецкія войскі яшчэ «заўзята нападаюць». Насуперач панујочым дапушчэньням аб пасьпяховых апэрацыях у сэктары Варонежа маскоўскі прадстаўнік газэты «Нью Кронікль» з роспаччу заяўляе, што баі каля Варонежа ня прыносяць ані якога адцяжэньня і ня маюць ніякага ўплыву на галоўную бітву над ніжнім Донам.

Англійцы паведамляюць аб далейшых пераправах праз раку нямецкіх войскаў і на сярэднім адрэзку аграмаднае бітвы. Аграмадныя масы нямецкіх войскаў і матарыялу перапраўляюцца праз Дон. Па савецкай старане, якая знаходзіцца пад пагрозай, праводзяцца ў гарачцы працы па ўборцы збожжа.

Аб тым, як ваенныя няўдачы саветаў адбіваюцца на іх гаспадарцы, дае паняцьце ўласная карэспандэнцыя «Таймсу» з Масквы. Там зьвяртаецца ўвага на тое, што для англійцаў упадак Растова яшчэ будзе навінай, калі выявяцца поўнасьцю яго насьледкі адносна Каўказкага абшару. З Растова выходзіць дарога на Баку, сам горад знаходзіцца над Азоўскім морам і зьяўляецца выхадным пунктам суднаходзтва на Дану. Усё гэта сьведчыць аб вялікім значэньні Растова, як гаспадарчага цэнтру, страту якога нельга недаацэньваць. Немцы занялі цяпер надзвычай ураджайны край. Страты аднаго толькі збожжа надзвычай вялікія.

У паведамленьнях, зьмешчаных у газэце «Унітэд Прэс», апісваюцца распачлівыя баі савецкіх войскаў у раёне Паўночнага Каўказу. Іх распачлівая барацьба ўтрудняецца тым, што найважнейшыя жалезнадарожныя і шасэйныя шляхі ў тылох зьнішчаны дзякуючы бязупынным налётам нямецкага лятунства. З савецкага ваеннага боку ўсьцяж падчырківаюць, што вораг ня толькі колькасьцю перавышае ўва ўсім, але і азбраеньнем, а перадусім якасна.

Швэдзкія камунікаты з Лёндану зазначаюць, што паводле погляду адказных ваенных кругоў падзеі на Ўсходнім фронце зьбліжаюцца да найбольшае хіба разьвязкі з усіх дасюлешніх у гэтай вайне. Англійскае ваеннае кіраўніцтва ня можа нічога прадпрыняць, каб зрабіць якія-небудзь стратэгічныя зьмены, падобна як і ў часе катастрофы Францыі. Уся англійская стратэгія ў Эўропе ў апошнія паўгодкі разьлічала на тое, што Савецкі Саюз зможа пратрымацца да часу, калі Англія й Амэрыка падрыхтуюцца да ініцыятывы. Але гэтага ўсе спадзяваліся толькі вясной 1943 году. Праўда, ані ў Лёндане, ані ў Вашынгтоне, відаць, і ня думалі, што гэта станецца, але цяпер дасюлешнія посьпехі нямецкае афэнзывы адкрылі зусім «неспадзяваныя магчымасьці».

У савецкіх кругох і ў англійскай сталіцы перадусім баяцца, каб ня быў адрэзаны Каўказ. Ніхто ўжо не пярэчыць, што ў выніку стратаў важных прамысловых раёнаў савецкая ваенная індустрыя значна аслаблена. Найбольшай, аднак, небясьпекай, якая навісла над саветамі, лічыцца страта збожжавых багатых абшараў.

У Лёндане й Вашынгтоне цяпер вядзецца прапаганда, каб павялічыць дастаўкі для бальшавікоў. Пастановы апошняе нарады ваеннае рады ў Вашынгтоне прадугледжваюць па магчымасьці найбольшую помач саветам. Прафэсыянальны саюз рабочых, працуючых у індустрыі, зьвярнуўся да Рузвэльта з дамаганьнем стварэньня зараз-жа другога фронту.

Англійскі міністар замежных справаў Ідэн прыняў 28-га ліпеня савецкага пасла Майскага. Чэрчыль у той-жа дзень быў прыняты каралём Гэоргам VI. Праўдападобна, ён гаварыў у сувязі з адмовай выступіць у Ніжняй Палаце.

Плютакраты ўжо многа гаварылі, яны й цяпер найлепш разьвязваюць ваенныя справы гаварнёй. Яны гавораць і пастанаўляюць памагчы Савецкаму Саюзу, але кожны ведае, як практычна выглядае гэтая помач і якія яе магчымасьці з увагі на недахоп караблёў. Тымчасам нямецкі жаўнер наносіць ворагу ўдар за ўдарам з няслабнучай сілай.

Ізноў нямецкія налёты на Англію

Як паведамлялася з Англіі, уноч на аўторак нямецкія баявыя самалёты правадзілі шматлікія бамбардыроўкі. У Лёндане таксама некалькі разоў была паветраная трывога, адна з іх трывала 24 гадзіны.

У многіх раёнах англійскае сталіцы чутны быў гул гарматаў. Нямецкія самалёты, як падаюць англійскія камунікаты, атакавалі галоўным чынам прамысловыя гарады ў заходняй Англіі. Наступна доткнёны налётамі вялікія абшары паўночнай і ўсходняй Англіі, а таксама графствы, распаложаныя каля Лёндану. Бамбардыроўка праводзілася нават у Паўночнай Ірляндыі.

Бамбардаваліся важныя прамысловыя і партовыя цэнтры Англіі, як Гэл, Марса Матрук, Бірмінгам, Іорк і інш. Скінуты тысячы запальваючых і разбурваючых бомбаў. Прычынены вялікія зьнішчэньні і ўзьнечаны шырокія пажары. Нямецкія самалёты бамбардуюць часткова ў прыземных палётах.

НОСВЫЯ АБРАЗЫ З ЗДАБЫЦЬЦЯ ВАРОНЕЖУ.

Процілятунская артылерыя прыймае ўдзел у баёх наземных войскаў

ВАЙНА

За апошні тыдзень нямецкімі й саюзьніцкімі войскамі асягнуты далейшыя аграмадныя посьпехі на ўсіх фронтах на сушы й на моры. Увесь сьвет з найбольшым напружаньнем сочыць за нямецкай афэнзывай на поўдні Савецкага Саюзу. Цяпер ясна, што, канцэнтруючы ўдар у вадным мейсцы, нямецкая афэнзыва мае найлепшыя магчымасьці дастаўкі й ваеннага плянаваньня. Ваенныя апэрацыі за апошні тыдзень прынясьлі цэлы рад новых бліскучых посьпехаў. Нямецкія войскі бязупынна прасьледуюць уцякаючага ворага. На поўдзень ад ракі Саль зматарызаваныя войскі здабылі штурмам горад Пралетарская і прарвалі ў многіх мейсцах жалезнадарожнае спалучэньне паміж Каўказам. У загібе Дону варожым сілам адрэзана дарога да адступленьня.

На шырыні 250 км. пяройдзена ніжняе цячэньне Дону і разьбіты кінутыя сюды ў мэтах абароны савецкія войскі. Пярэднія часьці нямецкіх войскаў, якія знаходзяцца на чале афэнзывы, ужо прасунуліся больш як на 180 км. на поўдзень ад Дону. Здабыты [illegible]жны жалезнадарожны вузэл Сольск. Здабыты горад Шахты. Адна пяхотная дывізыя здабыла Кучэвскую. Вораг уцякае ў бязладзьдзі. У часе прасьледаваньня разьбітага ворага шырокім фронтам пяройдзена жалезнадарожная лінія Краснадар—Сталінград. Нямецкія войскі зайшлі ў Кубань. Паміж ракой Саль і Донам нямецкія й румынскія войскі гоняць ворага далей на ўсход, прасьледуючы яго па пятах.

На жалезнадарожныя спалучэньні ў тылавым абшары Кубані і жалезнадарожную лінію Растоў—Баку праводзяцца бязупынна цяжкія налёты бамбардыроўшчыкаў. Пасьля заўзятых баёў здабыты важны прамысловы горад Варашылаўск. Нямецкае лятунства бязупынна падтрымоўвае акцыю наземных войск, нішчачы транспарт. Разьбіта шмат цягнікоў, якія мелі на мэце забясьпечаньне савецкае арміі. У выніку налётаў разьбіта, між іншым, станцыя ў горадзе Армавіры, а ў самым горадзе выкліканы вялікія пажары. Налёты праводзяцца аж да Каўказу. Нямецкія войскі прабіліся праз жалезнадарожную лінію Сальцк—Ціхарэцк. На ўсход ад яе здабыты горад Бажанта і пяройдзена рака Егорлік.

Той факт, што Цімашэнка [illegible] змог утрымацца на паўдзённым беразе Дону, яшчэ раз сьведчыць, што гэта ня гэтакзванае «адступленьне», а ўцёкі, да якіх змушана савецкая армія пад нямецкім націскам. Калі-б бальшавікі адступалі самахоць з такіх важных збожавых і прамысловых абшараў, то гэта было-б папросту вар'яцтва. Не адступленьне, а паўнейшы разгром бальшавікоў — вось што мы бачым на паўдзённым адрэзку ўсходняга фронту. Цяпер нямецкія войскі знаходзяцца ў Кубані, якая побач з чарназёмнай Украінай прадстаўляе сабой жытніцу Усходу. Сьмяротная небясьпека, якая навісла над Савецкім саюзам, выклікае жах і трывогу ў Англіі й ЗША. Лёндан і Вашынгтон б'юць трывогу. Гэтак, у ваенным аглядзе па радыё з Лёндану гаварылася, між іншым, наступнае: «Немцы ўсё больш паралізуюць баявыя сілы Савецкага Саюзу і адразаюць іх ад найважнейшых прадукцыйных і харчовых цэнтраў, без якіх яны ня могуць ані змагацца, ані жыць».

Бацюшка Сталін ужо бачыць, што яму прыходзіць канец. Як паведамляюць з Нью-Йорку, урад Савецкага Саюзу выслаў у Злучаныя Штаты й Англію афіцыяльнае дамаганьне неадкладнага стварэньня другога фронту. На амэрыканскіх і англійскіх капіталістаў робіць націск Масква і праз Камінтэрн. У Лёндане нядаўна адбыўся сход, на якім камуністы таксама крычалі аб стварэньні другога фронту. Але што могуць зрабіць ваенныя падпальшчыкі Чэрчыль і Рузвэльт? Ваенны матарыял у Савецкі Саюз пасылаць ім амаль немагчыма, бо няма ў іх караблёў, а што высылаюць, то нямецкія падводныя лодкі затапяць. Прабавалі яны спадабацца бальшавікам налётамі на нямецкія гарады, але і гэта [illegible] не пам[illegible]. Прабавалі яны нават ужо і рабіць другі фронт. Мы пісалі аб тым, як некалькі дзесяткаў англійцаў калісь хацела высадзіцца на ўзьбярэжжы Францыі, але ім такога чосу далі, што яны ўжо больш не прабуюць гэта рабіць. Вось як выглядае «помач» Англі і ЗША для Савецкага Саюзу. Гэта, зрэштай, такі іх звычай — чужымі рукамі жар заграбаць. Многа яны ўжо напамагалі Францыі і Гр[illegible] толькі хочаце.

Нямецкія падводныя лодкі пануюць на моры. Надовячы яны затапілі ізноў 24 гандлёвыя караблі, 10 фрахтараў і 1 вартаўнічы карабель разам у 167.000 БРТ. За месяц ліпень у барацьбе з суднаходзтвам Англіі й ЗША затоплена ўсяго 815.900 БРТ. Ваенна-марскі флот затапіў 98 гандлёвых караблёў у 632.000 БРТ, з чаго 92 караблі у 613.000 БРТ затапілі нямецкія падводныя лодкі. Лятунства за гэты час затапіла 30 гандлёвых караблёў у 183.000 БРТ. Акрамя таго, шмат караблёў пашкоджана. Толькі нямецкім ваенна-марскім флотам і лятунствам затоплена ад пачатку вайны акругла 19,5 мільёнаў БРТ. Гэта аграмадны транспартны флот, які немагчыма так хутка адбудаваць. Англія й ЗША з усяе сілы імкнуцца будаваць новыя караблі, але пры найбольшых сваіх высілках могуць пакрыць толькі нязначную часьць стратаў, якія наносяць ім нямецкія падводныя лодкі.

У апошнім часе надзвычай узрасла актыўнасьць нямецкага лятунства ў барацьбе супроць Англіі. Хваля за хваляй атакуюць нямецкія самалёты важныя прамысловыя гарады Англіі. У налётах на Бірмінгам скінута вялікая колькасьць разбураваючых і запальваючых бомбаў. Узьнечаны шырокія пажары. Увесь горад ахінуты густым дымам ад пажараў. Збамбардаваны таксама важныя ў ваенным адношаньні партовыя і прамысловыя гарады Гэл, Норыч, Іорк, Грэт Ярмут і іншыя. Ува Усходняй Англіі бамбардуюцца важныя ваенныя аб'екты. У часе ад 23 ліпеня да 2-га жніўня брытанская авіяцыя страціла 248 самалётаў, з гэтага 84 над Міжземным морам і ў Паўночнай Афрыцы. За гэты час у барацьбе з Вялікабрытаніяй згінула 78 нямецкіх самалётаў.

У Эгіпце праводзіліся страшэнныя атакі на лётнішчы каля Каіру. Скінута шмат бомбаў найцяжэйшага калібру. У галях і складах бэнзыны ўзьніклі пажары. Зьнішчана шмат самалётаў, знаходзіўшыхся на пляцох.

Пасьля пэўнага зацішша ў японскай афэнзыве ў Кітаі цяпер ізноў пачалася вялікая акцыя японскіх войскаў. У правінцыі Чэкіянг, каля 270 клм на поўдзень ад Ханькоў, японскія войскі здабылі мясцовасьці Пэхізхэн і Сінлюван. Над паўночнай Аўстраліяй японскія бамбардыроўшчыкі праводзяць цяжкія атакі. Гэтак, збамбардаваны ізноў Порт Дарвін і Квісленд.

Дзяржавы восі б'юць ворага на ўсіх фронтах

ЗЬНІШЧАНЫЯ САВЕЦКІЯ ТАНКІ У ВАРОНЕЖЫ

Гэтыя танкі былі больш уважныя! Дзесяць з іх разьбіта нямецкім агнём на адным [illegible] толькі скрыжаваньні вуліц.

Шахты здабыты!

У ходзе здабыцьця важных абшараў Украіны быў здабыты саюзьніцкімі войскамі вялікі прамысловы горад Шахты. Побач з цэнтрамі — Варашылаўградам і Растовам — горад Шахты, распалажаны на ўсход паміж імі, зьяўляецца цэнтрам паўдзённа-усходняга адгаліненьня вугальнага раёну Данецкага басэйну.

У той час, як у Сталінградзе знаходзіцца адміністрацыя украінскае часткі савецкага вугальнага раёну, «Варашылаўградвугаль», Шахты былі мейсцам управы г. зв. «Ростовуголь», вугальнага трэсту пазаўкраінскага Данецкага басэйну, падпарадкаванага вялікарасейскай савецкай рэспублікі РСФСР. Горад ужо ў 1937 годзе лічыў звыш поў мільёна жыхароў. Саветы кінулі вялікія масы рабочых у гэты гаспадарчы цэнтр і выбудавалі яго ў адзін з найважнейшых прамысловых гарадоў, які перадусім меў асаблівае значэньне ў азбройваючай прадукцыі. 10% усяе савецкае прадукцыі вугальля выдабывалася тут. Рада управы «Ростовуголь» падала на 1937 год колькасьць выдабытага вугальля на 7,8 мільёнаў тоннаў. Аграмадны ўзрост, якому патуралі саветы якраз у гэтым абшары ў апошнім часе, дае падставу думаць, што выдабыцьцё вугальля ад 1937 г. яшчэ больш узрасло. У Шахтах знаходзяцца, акрамя таго, фабрыкі машынаў і вялікая электрастанцыя, якая дае ток усёй паўдзённай частцы Данецкага басэйну. Вугальны цэнтр Шахты адыграваў пэўную ролю ўжо ў гісторыі ўнутраных разрухаў Савецкага саюзу. У маі 1928 г. Шахты былі выхадным пунктам для масавых абвінавачаньняў у сабатажы, у выніку чаго быў зарганізаваны паказальны працэс у Маскве, каб скіраваць нездаваленьне рабочых у іншы бок. Агітацыйны сэнс гэтае сцэны быў той, каб паказаць рабочым, што вось, маўляў, ува ўсім вінавата капіталістычная заграніца. Разам з 60 савецкімі інжынэрамі былі ў 1928 годзе абвінавачаны ў сабатажы й шпіянажы і 6 нямецкіх інжынераў. Прычынай, выклікаўшай працэс, была адмова нямецкіх інжынераў правесьці паравую праверку турбіны, якая ўжо цалком была нязДатная да ўжытку. Сталін, які гэтую адмову зараз-жа прадставіў, як замежную інтэрвэнцыю, выкарыстаў працэс у Шахтах, каб абвесьціць новую барацьбу супроць капіталізму. Пад уплывам гэтага працэсу былі перарваны нямецка-савецкія гаспадарчыя перагаворы, якія якраз адбываліся ў тым часе ў Бэрліне.

Варашылаўск і Екацярынаўка здабыты штурмам

У той час, як нямецкая армія ў нястрыманым маршы б'е і прасьледуе ўцякаючага ворага, паказваючы сваю аграмадную ваенную перавагу, раптам знайшоўся адзін англійскі «мудрэц», які ў адным ваенным аглядзе разважае, што быццам гэта зусім ня наступ, а выпаўненьне жаданьня ворага (?!). Ён выказаў думку, што бальшавікі сьвядома адступаюць, каб заманіць ворага ў Каўказ (?!). Выходзіць што немцы займаюць аграмадныя землі, б'юць ворага, — а ўсё гэта выходзіць па пляну ворага. Урэшце, калі ворага і разаб'юць, дык акажацца, што і гэта было паводле яго пляну.

Гэты «мудры» аглядчык можа круціць сабе галаву, як хоча. Найлепшым адказам на брахню «мудрацоў» ёсьць жывыя факты, аб якіх паведамляе Найвышэйшае Камандаваньне Арміі. Рака Кубань у многіх мейсцах пяройдзена. Гарады Варашылаўск і Екацярынаўка здабыты штурмам. Каб здабыць Екацярынаўку над Яікскай затокай, нямецкая пяхота адважна кінулася ўплаў праз раку Яік. На ўзьбярэжжы Каўказу зьнішчаны шматлікія калёны.

І ці пасьля гэтага можна назваць уцёкі пабітых на галаву бальшавікоў «заманьваньнем»? Сам Сталін у газэце «Праўда» зьвяртаецца да салдатаў з заклікам, каб яны «ані на шаг не адступалі». Ужо не «наперад» і не «разаб'ем ворага», а— «не адступаць!...» У трывожных гістэрычных клічах гэты маскоўскі кат адзначае, што «над Савецкім Саюзам навісла сьмяротная небясьпека», што «далейшае адступленьне будзе азначаць загубу бальшавізму».

Каб падагрэць дух сваіх «савецкіх ваякаў», ён увёў новыя ордэны Кутузава, Суворава і іншых выканаўцаў расейскага імпэрыялізму. Гэты факт яшчэ раз ускрывае сапраўднае аблічча гэтага Крэмлёўскага дыктатара, які праводзіў далей палітыку расейскіх цароў, апрануўшыся ў чырвоную тогу.

80-ЛЕЦЬЦЕ БЕЛАРУСКАЕ ПРЭСЫ

80 гадоў таму назад, у ліпені 1862 г., у Беластоку выйшла першая беларуская (нелегальная) газэта «Мужыцкая Праўда». Выдаў яе вядомы змагар за волю Беларускага Народу — Кастусь Каліноўскі, сам паходзіўшы з Мастаўлян, Ялаўскай валасьці, Ваўкавыскага павету. Кастусь Каліноўскі першы падняў сьцяг нацыянальнага змаганьня і заклікаў беларускі народ **«ваяваць за свайго Бога, за сваё права, за сваю хвалу, за сваю бацькаўшчыну»**. Кастусь Каліноўскі першы наказаў сваёй працай і жыцьцём, як трэба жыць і ўміраць за свой народ. Як вядома, за ўдзел у паўстаньні 1863 г. супроць Масквы, у якім Каліноўскі адыгрываў у Беларусі выдатную ролю й быў фактычным дыктатарам паўстанцкай акцыі, ён быў арыштаваны й, урэшце, павешаны 10.III. (ст. ст.) 1864 г. на Лукіскім пляцы ў Вільні.

Кастусь Каліноўскі разумеў, якое значэньне ў яго дзейнасьці мае друкаванае слова. Таму ён у палове ліпеня 1862 г. пачаў выдаваць нелегальна беларускую газэту пад назовам «Мужыцкая Праўда». Выйшла яе ўсяго сем нумароў. Навонкі газэта выглядала вельмі скромна. Ня гледзячы на гэта, газэта пашыралася сярод беларускага сялянства ў Берасьцейшчыне, Гарадзеншчыне, Дзісеншчыне й па іншых кутках Беларусі. **«Мужыцкая Праўда»** Кастуся Каліноўскага, ня гледзячы на падобнае існаваньне й скромны выгляд, (а пісаў яе, з увагі на нелегальнасьць, сам К. Каліноўскі) — **гэта першая беларуская газэта.** Іншай газэты ў тых умовах і абставінах тады быць не магло. Пасьля «Мужыцкае Праўды» паўстае цэлы рад нелегальных беларускіх часапісаў, бо хутка пасьля паўстаньня 1863 г. быў забаронены беларускі друк. Узнаўленьне легальнага друку мы маем аж у пачатку XX сталецьця, калі ў 1906 г. выходзіць «Наша Доля», а пасьля «Наша Ніва».

Значэньне Кастуся Каліноўскага (калі разглядаць яго з пункту гледжаньня далейшага разьвіцьця беларускае прэсы) ня толькі ў тым, што ён даў пачатак беларускай прэсе. **Перадусім ён зьяўляецца сымбалем для ўсіх працуючых у беларускай прэсе й журналістыцы — сымбалем чэснага й вернага служэньня справе свайго народу.** Для яго друкаванае слова ня было самамэтай, а было аружжам у яго працы. Вось гэты варунак павінна спаўняць сапраўды беларуская прэса. **Прэса для нас зьяўляецца вялікім аружжам, незамянімым сродкам у нацыянальным і палітычным узгадаваньні нашага народу.** Таму кожны працаўнік прэсы павінен да сваёй працы адносіцца з як найбольшай самакрытыкай і чуць адказнасьць за кожнае сваё слова. **Для кожнага працаўніка беларускае прэсы постаць яе пачынальніка Кастуся Каліноўскага павінна быць прыкладам крыштальнае сумленнасьці, шчырасьці й адданасьці справе свайго народу.**

Беларуская прэса разьвівалася ў вельмі цяжкіх варунках. Польскі ўрад прасьледаваў і нішчыў сапраўдную беларускую прэсу, а лёс беларускага рэдактара пад Польшчай — гэта была пэўная турма. Чым далей, тым больш **пальцы польскае цэнзуры зацiскалі беларускае жывое слова. Беларускія** газэты канфіскаваліся, а, урэшце, зачыняліся. У савецкай (усходняй) Беларусі прэса спачатку калі й была насычана беларускім духам, **то вельмі хутка яе пачалі ўпрагаць у бальшавіцкія аглоблі.** Калі-ж нацыянальны дух там быў наагул забіты, ніякіх магчымасьцяў для разьвіцьця беларускае прэсы не асталося. Найменшая спроба асьвятленьня ў сапраўды беларускім духу нашага жыцьця лічылася «ухілам», «нацдэмаўшчынай» і ліквідавалася з месца. **Прэса ў сав. Беларусі сталася атрутай для беларусаў, аружжам барацьбы супроць беларускага народу. Гэта была не беларуская, а жыдоўска-бальшавіцкая прэса.** Бальшавікі крычалі аб тым, што яны выдаюць масу газэт у мовах розных нацыянальнасьцяў. У Сав. Беларусі, сапраўды, было шмат «раённых» і г. зв. «цэнтральных» газэт, але ўсё гэта былі органы камуністычнае партыі і тое, што трэба было партыі, тое ў іх і пісалася. Ніякай свабоды слова ня было. За свабоднае слова людзі ішлі на той сьвет. Нават у літаратурных часапісах у беларускай мове — былі адны бальшавіцкія гымны і хваласьпевы, якія ў нармальнага, здаровага беларуса выклікалі амаль заўсёды гідлівасьць. Асабліва ў прэсе праводзіўся ідэйны прынцып: «культуры нацыянальнай па форме, сацыялістычнай па зьместу».

Якое палажэньне цяпер? Пасьля ваеннае буры пачынае памаленьку буйнець нашае жыцьцё, пачынае ажываць і нашая прэса. Праўда, беларускіх газэт яшчэ няшмат, да дзесяці. Але адно трэба сьцьвердзіць: **беларуская сучасная прэса мае ўсе магчымасьці, мае паўнейшую свабоду асьвятляць беларускае жыцьцё з беларускага гледзішча, яна мае магчымасьць спаўняць сапраўднае сваё прызначэньне ў сучасны мамэнт — выхоўваць нацыянальна свой народ.** Буйныя парасткі, якія пусьціла беларуская прэса цяпер, сьведчаць, што яна мае ўжо за сабой школу, што яна ўжо зьяўляецца неабходным варункам нашага нацыянальна-народнага жыцьця. Далейшыя нашыя высілкі, далейшы разгон нашае працы над **адраджэньнем народу** пацягнуць у насьледку **за сабой разбудову** нашае прэсы. Мы не зьяўляемся аптымістамі і дасканальна разумеем, што гэта яшчэ толькі пасеў, але з радасьцю можам сказаць толькі адно: **газэта, якая выходзіць цяпер, зьяўляецца сапраўды беларускай, бо мы можам у ёй свабодна пісаць аб Беларусі.**

У сучасны мамэнт значэньне беларускага друку, прэсы перадусім, аграмаднае. Прэса арганізуе грамадзкае й культурнае жыцьцё, прасякае, так сказаць, ува ўсе куткі грамадзкага жыцьця. Яна мае ў сучасны мамэнт асаблівае значэньне ў палітычна-нацыянальным узгадаваньні нашага народу. Перад намі вырастаюць цяпер розныя заданьні, і ў залежнасьці ад таго, як мы іх разьвяжам, залежыць часта посьпех нашых высілкаў. Прэса павінна дзеля гэтага каваць нашае грамадзянства для выпаўненьня вырастаючых перад намі заданьняў. **Прэса павінна быць тым аружжам, якое мабілізуе ўсе нашыя народныя сілы для супольнага нацыянальна-народнага высілку.** Гэта ў сваім часе разумеў Кастусь Каліноўскі, які жыў у зусім іншых умовах, як мы. Тады беларускі дух яшчэ дрэмаў у нетрах сялянскіх масаў. Кастусь Каліноўскі быў першым з тых, хто яго пачаў будзіць да жыцьця. Цяпер беларускі рух шырокай хваляй разьліўся па нашай Бацькаўшчыне. Нашыя заданьні лягчэй выпаўніць.

З беларускага жыцьця

Сьвяткаваньне юбілею. У нядзелю—19. VII. г. г. беларуская калёнія ў Варшаве **сьвяткавала 425 ўгодкі беларускага друку, Mпераклад на беларускую** мову Бібліі і 80 ўгодкі беларускага палітычнага друку —выхаду ў сьвет «Мужыцкае Праўды» Кастуся Каліноўскага.

Былі прачытаны ў сувязку з гэтым рэфераты **№ Старшынёй К-ту Др. Шчорсам** на тэму:«Гісторыя беларускага друку — гэта доказ культурнай сьпеласьці Беларускага Народу», і Кіраўнікам Культ. Аддзелу П. Татарыновічам на тэму: «Абавязак карыстаньня з друкаванага роднага слова».

Беларускі народны календар на 1942 г.

Краёвае Выдавецтва ў Менску выдала «Беларускі Народны Календар на 1942 г.». Выданьне календара вельмі прыгожае і, як на ваенны час, даволі багатае. Зьвяртае на сябе ўвагу, перадусім, мастацкае аздабленьне календара.

Менскія татары ізноў маюць сваю мэчэць.

Мэчэць у Менску, якую бальшавікі замянілі ў склад, гэтымі днямі ізноў давездена да свайго папярэдняга прызначэньня. Яна зьвернута на сьвятыню 1.200 татарам, якія жывуць сярод 100.000 жыхароў Менску. На першым набажэнстве мула татарскага прыходу дзякаваў за свабоду, якую прынёс Адольф Гітлер для рэлігійнага жыцьця мусульманаў у Менску.

АПУСЬЦЕЛЫЯ ПАРТЫ

Баланс баёў на Атлянтыцкім акіяне.

На працягу ліпеня марскімі і паветранымі сіламі затоплена 815.900 БРТ. Як і ў папярэдніх месяцах, найбольшыя вынікі паказалі падводныя лодкі, але не бязьдзейнічала й лятунства. Пры гэтым некаторыя меншыя ваенныя караблі палі ахвярай нямецкага ваенна-марскога флёту. Марскія бai не завязваліся. Вораг усьцяж хваліцца, што мае вялікі флёт, але яму прыходзіцца хаваць свае ваенныя караблі, як мага. У імпануючай цыфры ня ўлічаны пяжка пашкоджаныя караблі, а з ранейшага досьледу й прызнаньняў, якія час ад часу ўсё-ж робіць вораг, можна заключыць, што ня ўсе пашкоджаныя караблі даплываюць да партоў.

Шмат партоў апусьцела. Гэта найлепш сьведчыць аб узрастаючым недахопе танату. А тымчасам ува ўсіх партох склады напоўнены важным ваенным матарыялам. Англія і Амэрыка вельмі ахвотна зужылі-б гэтыя тавары, каб толькі мелі да гэтага караблі. Нават тыя краіны, якія пасьпешна прымкнулі да пакту аб пазычцы й арэндзе, чакаюць надарэмна даставаk, якія ім даўно ўжо абяцалі. Парты Леванту асабліва ў апошнія чатыры тыдні апусьцелі. Карабельная камунікацыя з Паўднёнай Амэрыкай таксама вельмі зьменшылася, так, што адна краіна за другой адкрыта або паціху пачынаюць наракаць. Гэтыя краіны чуюць, што ЗША іх ашукалі. А ЗША ці ня хочуць ці ня могуць бачыць тае небясьпекі, якая пагражала іх гандлёваму флёту. У кожным выпадку, сягоньня папракаюць Вашынгтон, што ён напэўна выпаўняе фінансавыя й гандлёвыя забавязаньні й умовы, калі нема патрэбнага танажу, каб утрымаць марскую сувязь. Вашынгтон гэтымі днямі, пасьля нямецкіх посьпехаў, якія выразіліся ў 815.900 БРТ, пабачыў сябе змушаным выдаць новы сьпісак дапушчаных да ўвозу тавараў. Гэты сьпісак быў меншым ад папярэдняга, у ім уведзены новыя аграпічэньні ўвозу. Можна быць пэўнымі, што гэтыя аграпічэньні будуць яшчэ больш павялічаны.

Польскі-рускі-беларускі

(кароткі фельетон).

І з чаго ўся гэтая чаўпня выйшла? —адзін сьмех ды толькі. Людзям нават сорамна казаць. А і так яшчэ ўсё добра скончылася. Нос толькі адному расквасілі, крэсла ў кавалачкі разьляцелася, а мне яксьлед пагаліцца ня далі.

Адну толькі шчаку галіць я скончыў, як уся гэтая драма і пачалася. Заламаталі тады, затрашчэла нешта. Ломат страшэнны ўзьняўся, што нават шыбы ў вакне забразгацелі. І вапна мне на галаву пасыпалася.

Бялей маёй сарочкі зрабілася Агрыпіна, жонка мая, мабыць (калі мы пасварымся, дык я яе проста Грыпай называю). Страшэнна яна ў мяне палахлівая. Раней толькі мышэй баялася. А цяпер, як больш пажыла, усяго баяцца пачала.

Павяла яна па мне вачыма, губамі пакратала. Ды нічога не сказала. Мову ёй, значыцца, адабрала. А мне самому мурашкі па плячох запоўзалі. Карчма, ня ведаю чаму, прыпомнілася.

—Нічога, Грыпінка,—кажу, —не палохайся ты толькі рыбка. Гэта зноў, мусіць, тыя гіцлі сварку сваю праводзяць. Зараз я іх шэльмаў да парадку прывяду.

І як стаяў, у дзьверы кінуўся. Мыла толькі па дарозе са шчакі абцерці пасьпеў.

А трэба-ж вам ведаць, што на гары дзяцюкоў двое жыло. Мікола ў аднаго шаўца на нашай вуліцы гарэлку піць і работу партачыць абучаўся, Стасюк на інжынэра спасобіўся. Тычку за гарадзкім тэхнікам насіў. На выгляд зусім спакойныя хлопцы былі. З суседзямі не сварыліся і дад зяўчат з напэпэзрнымі словамі не лезьлі. З сабой толькі часта пагадзіцца не маглі, хаця і з аднаго мястэчка абое паходзілі. Але мусіць адтуль яшчэ нейкая чорнабрывая зязюля гэнэрацыю сваю вывадзіла. І не магло быць інакш, бо страшэнна ўжо з сабою грызьліся.

Прыбег я на гару, і ногі пада мной затрасьліся. Вачу—пыл да гары, як пара ў лазьні, валіць, перавернуты стол чатырмя нагамі помсты неба за зьнявагу дамагаецца. Крэсла ў дробныя кавалачкі пашчэпана. А яны стаяць на сярэдзіне пакою і, як тыя пеўні, да вачэй сабе скачуць. Аднаму ўжо і кроў з носа паказалася. У самую нюхаўку удар атрымаў, значыцца.

Як карпцун, я тады да іх кінуўся, схапіў за каркі, як тых шчанят, што добры гаспадар топіць валочыць.

— Што вы, халернікі, зноў задумалі —крычу — туалету кончыць не дасьцё, сямейнае шчасьце разьбіваеце. Родную жонку ў труну загнаць мне, балбесы, хочаце. Як дам вам лупцоўку, дык праз два тыдні на баку толькі ляжаць зможаце.

І разьмёў іх рукамі. А хлапчукі мае вырывацца пачалі, каб свае парахункі кончыць, значыцца. Толькі моцна я іх трымаў, а сілы у мяне—хоць прадай. Сорак кілё адной рукой, як мяч, падкідаю, а як вып'ю, дык сто кілё ў зубах толькі падняць магу.

Пабачылі дзяцюкі, што з маіх кіпцюроў вырвацца нельга і ў другі манер удалі. Прасіцца пачалі.

— Добра — кажу, — пушчу я вас агіднікаў, толькі слова мне дайце, што ўжо біцца ня будзеце.

І зноў ім каркі пацісну. Запішчалі яны, заенчалі і не чапаць сябе паабяцалі.

Пусьціў я іх тады і пытаю:

—І што гэта вас, аболтусаў, да барацьбы змусіла, каторы з вас другому каяўчыну адбіў?

— Ды не — кажа Мікола. — Ня тое выйшла, што ты, дзядзька, на думцы маеш. Хай іх трасца з дзеўкамі, дурні толькі за іх у зубы поруць. Аб прынцыпп вам ідзе. Гэтая ляпкая морка кацапам мяне празывае.

—А ён мяне ляхам дражніць... І разьбіў мяне да крыві... стагнаў Стасюк, за нос трымаючыся.

Пагладзеў я на аднаго, плячыма паціснаў. Пасьля і на другога глянуў.

— Ня прынцыповы — кажу — я чалавек, можа таму і прынцыпу вашага ўцяміць не магу. Кажэце, дзеткі, выразьней, што, ды як.

— Ды так — кажа Мікола — рускі я чалавек, бо і ў царкву маліцца хаджу. І нікому свае рускае душы насьмешкамі наскудзіць не пазволю.

Пачало тут мне ў галаве сьвітаць. —

БАЛЬШАВІКІ МЕЛІ ВЫВЕЗЬЦІ ЎВЕСЬ ЭСТОНСКІ НАРОД

Прамова першага эстонскага краёвага дырэктара ў гадавіну вызваленьня Дорпату.

У сувязі з гадавінай гэтак званага «вызваленьня» балтыцкіх краёў, якую маюць сьвяткаваць у Маскве, надзвычай цікавая й павучальная прамова першага эстонскага краёвага дырэктара Др. Маэлі. Ён сказаў гэту прамову на ўрачыстасьці з прычыны ўгодкаў вызваленьня Дорпату ад бальшавікоў. Др. Маэі казаў, паміж іншым, што Эстонія пасьля ўваходу бальшавікоў пазнала новы сьвет. Сьвет, які быў вялізнай турмой, у якой знаходзілася 180 мільёнаў нявольнікаў і тысяча жыдоўскіх начальнікаў.

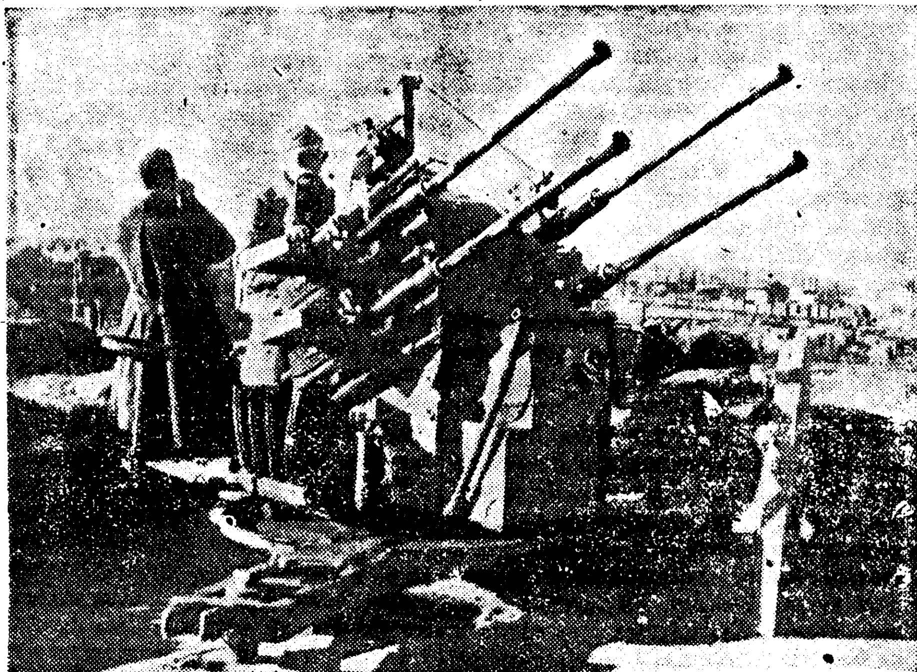
Далей Др. Маэі прадставіў усю някультурнасьць бальшавікоў, якую яны паказвалі на кожным кроку, і зьніштажальную ярасьць у гаспадарчым і культурным жыцьці. Імі ўсюды сеяўся недавер, і шалеў тэрор. У жудасныя часы інквізыцыі ня было гэткіх катаваньняў, як на працягу аднаго году чырвонага тэрору ў Эстоніі. Таму што эстонскае насельніцтва настроена было супроць бальшавікоў, увесь эстонскі народ меў быць вывезены з сваёй бацькаўшчыны. Паўнейшая ліквідацыя мела быць праведзена ў жніўні мінулаг году.

«Мы ведаем цяпер, сказаў Др. Маэі, што да канца жніўня 1941 г. мела астацца ў краі толькі 358.000 эстонцаў, а на працягу ліпеня й жніўня шмат сотняў тысяч эстонцаў мела быць вывезена ў паўночную Расею і ў Сібір. Ня маючы належных транспартных магчымасьцяў, мелі быць зарганізаваны караваны, эстонцы мелі ісьці пехатой з свайго краю ў выгнаньне на Сібір. Гэтую небясьпеку эстонцы ніколі не забудуць. Калі-б ня выбухла вайна 22 чэрвеня 1941 г., эстонскі народ быў-бы выгнаны з сваёй роднай зямлі».

Гэтыя варварскія мэтады, перанятыя бальшавікамі ў спадчыне ад Івана Грознага, стасаваліся расейскім чырвоным імпэрыялізмам наагул да нерасейскіх народаў. Сотні тысяч беларусаў таксама выселены гэтымі маскоўскімі апрычнікамі з бацькаўшчыны, а на Беларусь панасылана расейская савецкая «апрыччына» і міжнародныя жыды. Эстонскі народ шчасьлівы, што савецкае панаваньне трывала ў яго бацькаўшчыне толькі год. Усходняя Беларусь стагнала пад бальшавіцкім ярмом амаль чверць веку.

Вялікія пажары ў Норыч пасьля налетаў нямецкіх баявых самалетаў

Як падае Найвышэйшае Камандаваньне Арміі, у выніку налётаў нямецкіх баявых самалётаў на ваеннаважныя ўладжаньні гораду Норыч, на ўсходнім узьбярэжжы Англіі, паўсталі шырокія пажары. Налёты адбываліся хваля за хваляй. Скінуты тысячы запальваючых і разбураючых бомбаў на распаложаныя вакол самага гораду фабрыкі. У самым горадзе таксама ўзьніклі вялікія пажары. Усе самалёты бяз страт вярнуліся на свае базы. Норыч **зьяўляецца сталіцай графства Норфольк і жалезнадарожным вузлом чыгуначнае лініі Лёндан—Ярмут.**

НА ВАРЦЕ НА ЗАХАДЗЕ.
Важныя жалезнадарожныя вузлы абараняюцца як лёгкай, так і цяжкой процілятунскай артылерыяй. Чатырохбойная гармата ахоўвае адну мясьціну ў Паўночнай Францыі.

Растоў і Новачэркаск ачышчаны

Саветы прызналіся ў гэтым у чатыры дні пазьней.

Растоў ужо быў здабыты, але саветам цяжка было прызнаць страту гэтага важнага стратэгічнага й надзвычай важнага прамысловага гораду над Донам. Яны спачатку ўпорна брахалі, а пасьля наагул замоўклі. Але, як кажуць, шыла ў мяшку ня ўтоіш. Урэшце, бальшавікі сабраліся з духам і ўначы на аўторак мінулага тыдня падалі з Масквы афіцыяльны камунікат, у якім коратка паведамлялася: «Нашыя войскі ачысьцілі Новачэркаск і Растоў». Цяжка ім было прызнацца, але нічога не парадзіш. Хоць коратка і ўначы, але прызналіся. Каб паменшыць нямецкі посьпех, які мае вялізнае стратэгічнае значэньне, у адным савецкім камунікаце з фронту гаворыцца, што ў рукі немцаў трапілі «адны кучы руінаў».

Агляд ваеннага палажэньня з Масквы прадстаўляе ўсё ў надзвычай змрочных фарбах. Ужо больш не размалёўваюцца з такім шумам нават і посьпехі, якія быццам бальшавікі асягнулі каля Варонежа. А ў адным савецкім камунікаце гаворыцца гэтак: «Супраціў ля Варонежа, які прыймае для савецкае арміі карысны абарот, мае вялікае значэньне, але агульнае нашае палажэньне мусім прызнаць некарысным». Каб апраўдацца ў савецкіх стратах і адступленьнях, бальшавікі цьвердзяць, што немцы бязупынна кідаюць у бой усё новыя рэзэрвы.

Надзвычай цікавыя весткі аб настроі ў Маскве і ў Савецкім Саюзе падае спэцыяльны карэспандэнт брытанскага агенцтва Рэйтэр. Ён піша, што пытаньне стварэньня другога фронту зусім зьнікла з савецкіх газэт. Але народ пытаецца ўсьцяж: «Калі?». Карэспандэнт агенцтва Рэйтэр таксама падчырківае надзвычайную павагу палажэньня.

Зманваньне эгіпецкага народу

Як выглядае ў сапраўднасьці англійская «помач».

Канфіскацыя збожжа ў Эгіпце, якую некалькі месяцаў таму назад правялі вайсковыя ўлады больш ці менш яўным спосабам, выклікала цяжкі харчовы крызыс. Насельніцтва агалочана з апошніх запасаў збожжа. Брытанцы ў сувязі з гэтым змушаны былі пэўную колькасьць збожжа аддаць назад, што яны ў найшырэйшых кругох грамадзянства з шумам называлі дапамогай. Як відаць з аднаго апошняга паведамленьня, ад эгіпецкага ўраду вайсковыя брытанскія ўлады зажадалі ізноў гэтае «падараванае збожжа» зараз-жа зьвярнуць ім назад. Як кажуць, аднэй рукой даюць, другой забіраюць. Гэтак выглядае брытанская «помач».

Прадаўжэньне японскае афэнзывы супроць Чунгкінгскіх войск

Як паведамляюць з японскага боку, японская армія, пасьля некалькі тыдняў зацішша, у канцы ліпеня пачала ізноў афэнзыву на фронце Чэкіянг—Квангсі. Афэнзыва гэтая, мэтай якой былі авіябазы, пачалася, як вядома, у маі. Апэрацыі супроць трох Чунгкінгскіх дывізыяў, якія стаяць каля 250 клм. на поўдзень ад Гангшау, пачаліся ізноў 29-ліпеня. Чунгкінг пацьвярджае, што з Чынгайт кітайскія войскі змушаны былі выйсьці.

Дык за гэта вы сабе, гіцлі, да вачэй скачаце. І ня сорам вам да зубоў лезьці, а мне сямейнае гняздо ваннай са столі засьмечваць. І які-ж гэта дурань вам сказаў, што ты Мікола рускі, а Стасюк польскі, мабыць, будзе?

Наглядзелі яны на мяне, хітра неяк усьміхнуліся. А пасьля Стасюк і кажа:

—Што ты, дзядзька, ці-ж сам таго ня ведаеш, што на малых дзетак напаў, думаеш. Усе так цьвердзяць. Вось нават бабка Параска ў нашым мястэчку і тая гэта ведае. Заўсёды кажа, што хто ў царкву ходзіць—рускі ён, значыцца, а каго ў касьцеле хрысьцілі, той да сьмерці ўжо польскім застанецца.

Злосьць мяне схапіла і без пардону ўжо пачаў я ехаць:

— Дурні вы, — кажу — аболтусы сапраўдныя. Заместа таго, каб кніжку пачытаць або ў разумнейшых ад сябе людзей папытацца, дык вы, чэрці, на гутаркі глухой бабкі Параскі вушы разьвесілі. Вось французы таксама ў касьцёл маліцца ходзяць, але яны ня польскія, а французкія. Тое самае гішпанцы, італьянцы і шмат другіх народаў. А румыны і грэкі ў царкве моляцца і ня рускія яны праз гэта, а ўсе як адзін румыны ды грэкі. А на Індыю гляньце. Адна частка ў іх браміnаў, другая магамэтанаў. Але, бачыце адзін народ твораць і з Англіяй за сваю незалежнасьць змагаюцца. І толькі вы, несьвядомы элемэнт, з аднае вёскі паходзячы, за «польскі-рускі» зубы сабе выбіваеце.

І пачаў я ім у гэту мэлёдыю сыпаць. Прысьмірэлі тут мае мальцы, засароміліся. А пасьля Мікола (адважнейшы ён, гіцаль быў) і пытаецца:

— Дык як аканчальна, дзядзька, калі я ня рускі, дык які-ж буду?

—А як ты лаешся, калі сварыцца з некім задумаеш, або калі палена табе на мазалі зваліцца? А як вы з сабой перад гэтым лаяліся?

Паўтарыце вось мне, можа я і не дачуў нешта, пасоў вашых баронячы. Цэлых пяць мінут на гэта дам, каб языкі сабе маглі разьвесьці.

Пачалі хлопчыкі праклёнамі раскідацца, а я аж вушы, як жабрак торбу, разьвесіў. На гадзіньнік нават забыў глянуць. Проста да шалу ўсялякія праклёны люблю слухаць. На душы тады так салодка робіцца, быццам маліцца неясіся.

— Хопіць, — кажу, урэшце — добрага таксама пакрысе трэба. Бачыце, як прыгожа вы выклінаеце, і не па польску, і не па руску. Рускі па мацяры ўсьцяж лаецца, паляк таксама маці сваю брыдкім словам абзывае. А вы так прыгожа сварыцеся: «каб табе град калені паабіваў, каб на цябе ваду грэлі, каб тваімі костачкамі чэрці забаўляліся. У цэлым сьвеце лепшай лаянкі ня знойдзеце. Любата слухаць і толькі. І песьні вы яшчэ напэўна ведаеце тыя самыя, што вам маткі пялі. Нашыя гэта песьні — беларускія. Шмат іх за красу другія народы на свае перараблялі. — Слухалі мяне хлапчукі і на сябе варожа глядзець перасталі. А Стасюк нават гісторыяй зацікавіўся.

— Ды так — кажу — вось, напрыклад, адзін князь быў, чарадзеям яго звалі. У Кіеве сядзеў, а чуў, як у полацкім саборы званы на абедню званілі. Або княгіня Апрасіня Полацкая ў манастыры была, кнігі перапісвала. Ведала яна, што асьвета азначае. Толькі вы вось, ні кніжок, ні газэт ня чытаеце, што ў сьвеце робіцца, ня ведаеце. На скокі і сваркі час марнуеце.

Шмат я ім, мусіць, тады пагаварыў, бо аж засароміліся яны, як макаў цьвет, чырванець пачалі.

— Кінь нас стыдзіць, дзядзька, —прасілі. Ужо мы ніколі сварыцца ня будзем.

Цяпер хлопцы мірна жывуць. «Новую Дарогу» чытаюць, і віленскую газэту «Беларускі Голас», і бэрлінскую «Раніцу». Хітра...

ХТОСЬ ВЯСЁЛЫ.

30-угодкі „Маладой Беларусі“

У 1912 годзе ў Пецярбурзе выйшла ў сьвет першая кніжка «Маладой Беларусі». Выхад гэтага часапісу-кніжкі сягае тае пары, калі беларускі адраджэнскі рух яшчэ пачынаў рунець. Пасьля рэвалюцыі 1905 г. усё больш і больш ён пранікаў у шырокія масы, ахопліваў усё большыя кругі беларускае народнае інтэлігэнцыі. На ніве беларускае літаратуры зьяўляюцца буйныя, вялікія таленты, як Колас, Купала й інш. Але ўсё-ж у той час беларускае адраджэнскае жыцьцё ня шумела так, як сягоньня па усім краі. Яно пульсавала ў асяродзьдзі інтэлігэнцыі, якая групавалася ў большых цэнтрах і імкнулася, між іншым, выдавецкай працай пашырыць ідэю беларускага адраджэньня сярод шырокіх беларускіх масаў. Адным з такіх цэнтраў перад першай сусьветнай вайной і быў Пецярбург. Там у 1910 годзе зарганізавалася беларуская выдавецкая супалка п. п. «Загляне сонца і ў наша ваконца». У арганізацыі гэтай супалкі, як і наагул беларускага жыцьця ў Пецярбурзе, найбольш высілкаў палажыў вядомы праф. Эпімах Шыпіла, адзін з патрыярхаў беларускага руху. У часе паўстаньня супалкі «Загляне сонца і ў наша ваконца» у Пецярбурзе быў і Янка Купала і цэлы рад іншых паэтаў і дзеячоў. Акрамя таго, тут была даволі значная група беларускае студэнцкае моладзі.

Беларускае выдавецтва «Загляне сонца і ў наша ваконца» выдала шмат беларускіх кніжак. Ёю тут былі выдадзены ўсе перадваенныя творы Я. Купалы, творы В. Д. Марцінкевіча і інш.

У 1912 годзе выдавецтва «Загляне сонца і ў наша ваконца» пачало выдаваць часапіс-кніжку «Маладая Беларусь», квартальнік, які сьмела можна прыраўнаць з тагачаснымі падобнымі выданьнямі ў Расеі і заграніцай. У «Маладой Беларусі» былі наступныя аддзелы:
1. Грамадзкі, у якім разглядаліся актуальныя беларускія пытаньні, 2. навуковы, з ухілам у бок беларусазнаўства і 3. літаратуры.

Выдавецкая дзейнасьць супалкі «Загляне сонца і ў наша ваконца» зьяўляецца першай спробай салідное арганізацыі беларускае выдавецкае справы пасьля скасаваньня забароны беларускага друку ў 1905 годзе. Цікава, што яшчэ і да 1905 г. якраз у Пецярбурзе быў выдадзены зборнік вершаў Я. Лучыны (Я. Няслухоўскага) «Вязанка». Выдаць яго ўдалося таму, што цэнзар палічыў яе як баўгарскую кніжку. Пасьля скасаваньня забароны беларускага друку пачынае выходзіць цэлы рад газэт і кніг, але толькі ў 1910 г. паўстае сталае выдавецтва, якое як зьместам, так і формай сваіх выданьняў, а ўрэшце—запачаткаваньнем пэрыядычнага квартальніка «Маладая Беларусь» паказала сваё разуменьне справы і апраўдала свае заданьні. Таму ў гісторыі нашага культурнага адраджэньня праца выдавецкае супалкі «Загляне сонца і ў наша ваконца» займае пачэснае мейсца. Зусім слушна дзеля гэтага аўтар зацемкі аб 30-х угодках «Маладой Беларусі» (зьмешчанай у газэце «Беларускі Голас» № 23 з 30.7. 42г.) падчырківае неабходнасьць бліжэйшае і дакладнае гістарычнае распрацоўкі дзейнасьці гэтага выдавецтва. Ня менш цікавай зьяўляецца, нпр., і выдавецкая дзейнасьць Марціна Кухты ў Вільні. Трэба спадзявацца, што хутка настануць для нас часы, калі гэтыя, як і іншыя, тэмы з навейшай беларускай гісторыі будуць расьследаваны. Зарукай гэтага ўжо цяпер зьяўляецца паўстаньне Беларускага Навуковага Таварыства ў Менску й адпаўленьне навуковае працы ў іншых беларускіх асяродках.

Ізноў антыбрытанская маніфэстацыя жанчын у Каіры

Цяпер надыйшлі новыя весткі аб маніфэстацыі эгіпецкіх жанчын, якія пратэставалі супроць набору ангійскімі вайсковымі ўладамі здольных да ваеннае службы эгіпцянаў. Англійцы хацелі гэткім чынам папоўніць эгіпецкую выучаную армію і ўцягнуць яе ў вайну. Як паведамляе газэта «Мэссаджэро», жанчыны з клічамі й напісанымі плякатамі дэманстравалі даўгім паходам супроць англійцаў. Брытанскія аддзелы паліцыі быццам стралялі ў натоўп і забілі шмат дэманстрантак. Паводле тых-жа вестак, разрухі адбыліся і ў Судане. У порце Судан быў зроблены напад на англійскіх салдатаў. Прыбыўшы паўночна-амэрыканскі карабель з амуніцыяй быў у гэтым порце ўзарваны. Эгіпцяне ня хочуць класьці галавы за інтарэсы Англіі, якая паняволівае іх край.

Турэцкія журналісты ў Нямеччыне

Дзяржаўны Намесьнік Райхсляйтэр Бальдур фон Шырах прыняў нядаўна дэлегацыю турэцкіх журналістаў на чале з паслом турэцкага Нацыянальнага Сабраньня і гэнэральным дырэктарам турэцкае прэсы, Др. Сарнэрам. Дэлегацыя ўжо даўжэйшы час знаходзіцца ў Нямеччыне, куды яна прыехала на запрашэньне ўраду Райху.

Брытанская „помач“ Чунгкінгу

Як паведамляе Лёндanскае інфармацыйнае бюро, дзяржаўны сакратар на Індыю, Амэры, рабіў захады, каб адкрыць ізноў Бірманскую дарогу. Ён заявіў, што «як толькі будуць дазваляць абставіны», непасрэдная й матарыяльная помач кітайскім саюзьнікам будзе пасылацца па Бірманскай дарозе.

Гэта называецца брытанская «помач» Чунгкінгскаму Кітаю! Тады, як Чанкайшэк ужо шмат тыдняў у роспачы просіць надтрыманьня, пан Амэры вялікадумна заяўляе, што ён, бачыце, «рабіў захады» аб адкрыцьці нанова Бірманскай дарогі, калі, значыцца, «на гэта будуць дазваляць абставіны». А «абставіны» вымагаюць аднае «маленькае рэчы»—трэба яшчэ гэтую дарогу брытанцам здабыць. Шмат яшчэ вады ўплыве, Чунгкінг можа доўга чакаць ангельскае помачы.

З УСЯГО СЬВЕТУ

На адным сходзе рабочага Камітэту Індускага Нацыянальнага Кангрэсу колішні прэзыдэнт Гатэль паведаміў, што брытанскі ўрад адкінуў супрацоўніцтва Індыі, як роўнага з роўным.

—0—

Паводле вестак з Лёндану, звыш 60 прац. усіх плянтацыяў і фэрмаў паўночнае Суматры працуюць для патрэбаў Японіі. Яны асабліва шмат дастаўляюць гумы і табакі.

—0—

У Багдадзе і ў іншых мясцовасьцях Сырыі і Іраку арыштавана шмат дзяржаўных чыноўнікаў і іншых асобаў. Іх абвінавачваюць у аружным падтрыманьні розных плямёнаў, якія вядуць барацьбу супроць Англіі і бальшавікоў.

—0—

У маі і чэрвені амэрыканская азбройваючая прамысловасьць ня выпаўніла намечанага пляну. Мала рабіць пляны, трэба мець і матарыял...

—0—

Ірляндзкі міністарпрэзыдэнт дэ Валера вызначыў на 18 жніўня агульныя выбары ў парлямант.

—0—

Вядомы пісьменьнік Кнут Гамсун нядаўна скончыў 83 гады жыцьця. З гэтай нагоды Райхскамісар Тэробовэн выслаў яму павіншавальную тэлеграму. Кнут Гамсун зьяўляецца вялікім прыяцелем Нямеччыны.

Нямецкімі падводнымі лодкамі затоплены савецкі гандлёвы карабель, які плыў з Нью-Йорку ў Владзівасток. Карабель быў наладаваны ваенным матарыялам.

У Нямеччыне ўжо звыш 200.000 дзяўчат і хлапцоў, належачых да арганізацыі Гітлераўскай моладзі, памагае ў палявых работах у часе жніва.

—0—

На Валыні эксплёатуецца 89 торфараспрацовак, у якіх працуе каля 10.000 рабочых. Выдабыцьцё торфу ў 1942 г аблічаецца на 500.000 тонн.

—0—

У жалезнадарожнай катастрофе каля Ляі Ляі ў Чылі забіта 22 пасажыры. Цягніл экспрэс наляцеў на таварны цягнік.

В. КРЫНСКІ

а. Міхал Бабpоўскі,

як сьведамы беларус

(заканчэньне).

Толькі пад канец панаваньня цара Аляксандра I расейскі ўрад пастанавіў скончыць з палёнофільскай палітыкай і распачаў асьцярожна праводзіць русыфікатарскую дзейнасьць. Цэлая чарга расейскіх псэўда-вучоных працавала над тым, каб даказаць, што забраны край зьяўляецца «искони русской землей», а беларусы, як вуніяты, так і каталікі — «истинно русскими людьми». Каб палягчыць сабе працу, яны прысвойвалі нашу мінуўшчыну і апіраліся іменна на тыя помнікі нашай старадаўняй пісьменнасьці, над якімі праводзіў навуковыя досьледы Бабpоўскі.

І хаця Бабpоўскі ў выніку сваіх досьледаў не апублікаваў яшчэ паважнейшай працы, ня было таямніцай, што ён трымаецца зусім іншых поглядаў і прыходзіць да іншых вывадаў, даказваючых апрычонасьць беларускага народу, як нацыі, і самабытнасьць беларускае мовы.

Зусім зразумела, што такая навуковая дзейнасьць праф. Бабpоўскага ня была на руку расейскім казённым гісторыкам, і царская адміністрацыя шукала спосабу, каб усунуць яго ў «зацішнае» мейсца. Трывожыла расейскі ўрад і тое, што сярод вуніяцкага духавенства пачала будзіцца нацыянальная сьведамасьць. Сьвецкае духавенства пачало ўнутры вуніяцкае царквы энэргічнае змаганьне з базыльянскім ордэнам, які быў апанаваны палякамі-лацінікамі. Барацьба вялася ў напрамку ачышчэньня абрадавасьці ад лацінскіх уплываў і гэтым самым ад польшчыны. Бабpоўскі хаця й не займаў у царкве ніякіх урадаў, апрача ганаровага становішча каноніка берасьцейскае капітулы, аднак, падтрымоўваў маладыя адраджэнскі царкоўны рух і [illegible] дамагаўся асобнае духоўнае сэмінарыі для вуніяцкіх клерыкаў або, прынамся, навукі царкоўна-славянскае мовы ў Галоўнай сэмінарыі, чаго, урэшце, і дабіўся.

Расейскі ўрад з свайго боку рабіў захады, каб выкарыстаць адраджэнскі рух у вуніяцкай царкве для русыфікатарскіх мэтаў і накіраваць яго ў адпаведным напрамку. Такім парадкам, праф. Бабpоўскі з вельмі нялічнай групай сваіх прыхільнікаў апынуўся паміж двух варожых лягераў, якія стараліся яго пазбыцца, аж пакуль ён ня стаўся ахвярай правакацыі. Прэор кармэлітаў «услужна» данёс віленскаму паліцмайстару зьмест яго пропаведзі ў кармэліцкім касьцеле, дзе Бабpоўскі меў неасьцярожнасьць лішне сьмела выказацца. У рэзультаце, Бабpоўскага пазбавілі катэдры й выслалі ў Жыровіцкі манастыр на пакуту.

У Жыровічах Вабpоўскі прабыў да лютага 1826 году, калі, у выніку захадаў члена Акадэмі Навук у Пецербургу П. Кэппэна, атрымаў амністыю і быў ізноў прызнаны ў правах праф. Галоўнае сэмінарыі ў Вільні. У 1833 годзе сэмінарыя была зачынена і праф. Бабpоўскі ізноў трапіў у няласку. Яго выслалі пробашчам у в. Шэрэшова, у Пружанскі павет, дзе ён і памёр 29.9.1848 г.

Вельмі характэрнымі для Бабpоўскага, як для беларуса, зьяўляюцца яго адносіны да справы ліквідацыі вуніі. Як ведама, а. Бабpоўскі падпісаўся на прылучэньне да праваслаўнае царквы толькі ў 1837 годзе і прыймаў удзел у ўрачыстым акце. Польскія гісторыкі абмінаюць той факт, што Бабpоўскі быў сьведамым беларусам, і тут знаходзяцца перад незразумелым для іх фактам. Закінуць Бабpоўскаму кар'ерызм або імкненьне да матарыяльных карысьцяў няма ніякай падставы. Бязжэнны стан рабіў яго зусім незалежным у параўнаньні з жанатымі грэка-каталіцкімі сьвятарамі, якія мусілі ўтрымаць і забясьпечыць часта вельмі шматлікую сям'ю. Бабpоўскі быў зусім свабодным і незалежным. У гэтых абставінах прафэсар каталіцкае тэалёгіі мог вытрываць пры сваёй веры і здабыцца на схіле веку на тое, на што здабыўся не адзін шэры базыльянін. Зрэштай, жыцьцё ў глухім закутку Пружаншчыны, Шэрашове, ня шмат было прыямнейшым Бабpоўскаму ад пакутаваньня ў нейкім манастыры. Аднак, ня гледзячы на гэта, Бабpоўскі прыймаў удзел у ліквідацыі вуніі. Ня было тут ніякага рэлігійна-ідэалёгічнага пералому, як гэта хочуць бачыць некаторыя праваслаўныя гісторыкі. Некаторыя польскія гісторыкі тлумачаць гэта слабасьцю волі (?!). Але такая характарыстыка Бабpоўскага зьяўляецца звычайнай нацяжкай і вялікай крыўдай для выдатнага эўрапэйскай славы вучонага. На працягу свайго жыцьця ён выказаў шмат стойкасьці і вытрываласьці ў перамаганьні перашкодаў, каб над старасьць праявіць слабасьць волі ў гэткай паважнай справе і адступіцца ад веры толькі са страху перад рэпрэсыямі. Не! Бабpоўскі быў не такім. Перадусім ён быў непахісным каталіком, прафэсарам каталіцкай тэалёгіі, кандыдатам на біскупскую катэдру і аўтарам каталіцкага катэхізісу, які быў напісаны ў такім неталерaнцыйным духу ў адносінах да праваслаўя, што каталіцкая цэнзура загадала яго перарабіць. На неаднакротныя прапановы падпісацца на ліквідацыю вуніі Бабpоўскі заўсёды адказваў катэгарычнай адмовай. Што-ж, нарэшце, яго перамагло? Перавага беларускасьці над каталіцтвам. Бабpоўскі даў сваю згоду на ліквідацыю вуніі толькі пасьля таго, як адзін з яго вучняў (гэтаксама сьведамы беларус, біскуп Зубка) пераканаў яго ў вялікіх карысьцях, якія атрымае ад гэтага адраджэнская справа. Бабpоўскі прынёс свае каталіцкія перакананьні ў ахвяру для дабра Бацькаўшчыны, для дабра Беларускага Народу. Ён, і шмат хто з вуніяцкага духавенства, паверылі, што адарваўшыся ад каталіцтва, вуніяцкая царква вызваліцца ад польскіх уплываў і станецца тым, чым была да вуніі: запраўды беларускай нацыянальнай царквой. Бабpоўскі сам езьдзіў разам з біскупам Зубкам па эпархіі і нагаварываў вуніяцкіх сьвятароў запісвацца на ліквідацыю вуніі, пры чым даказваў ён неабходнасьць гэтага выключна нацыянальнымі мамэнтамі. Бабpоўскі пераконваў, што пасьля адлучэньня ад каталіцтва царква вернецца да сваёй старой абрадавасьці і беларускай мовы.

Але ён памыліўся.

Царква сталася прыладай бязьлітаснай русыфікацыі. Але Бабpоўскі астаўся верным сваёй справе і да апошніх дзён свайго жыцьця гаварыў казаньні ў шэрашоўскай царкве пабеларуску.

НЯМЕЦКАЯ КРОЎ ПАСЬЛЯ 3 ГАДОЎ ПОМШЧАНА

Надзвычайны Суд у Лесляу засудзіў паляка Язэпа Рачковяка на кару сьмерці за ўдзел у праступніцкіх выступленьнях супроць немцаў у верасьнёвыя дні. 6-га верасьня 1939 г. каля нямецкай граніцы быў зьбіты польскі самалёт. Пілёт змог выскачыць з парашутам. Каля яго сабраўся натоўп цікавых. Пілёт у шалёнай злосьці пачаў абвінавачваць адну нямецкую жанчыну, што быццам яна нямецкім лётнікам давала знак, расьцілаючы палатно. Падбураны адным польскім афіцэрам натоўп сабраўшыхся палякаў кінуўся на суседнія нямецкія двары і зьверскі забіў 21 мірных, ні ў чым непавінных сялян, жанчын і дзяцей. Галоўным зачыншчыкам і галаваром гэтага забойства быў паляк Рачковяк, які страляў з рэвальвэру ў немцаў і забіваў дзяўчат і дзяцей. Аб гэтым гэты падлюга пасьля хваліўся нават перад сваімі сябрамі.

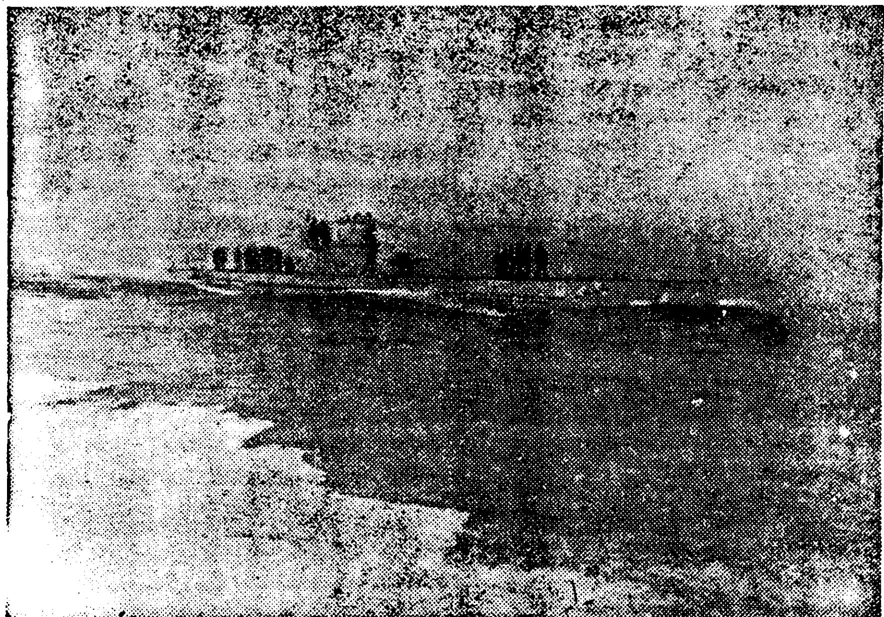
Калі разваліласа Польшча, ён, чуючы віну, хаваўся, але нядаўна яго выкрылі ў Пазнані. Ён атрымаў заслужаную кару.

Уцёкшы з Каiру жыд хацеў прашмугляваць грошы ў абяцаную зямлю

Адзін з жыдоўскіх уласьнікаў вялікага магазыну Цікурэль у Каіры, як толькі пачалі зьбліжацца да Эгіпту войскі дзяржаваў восі, адразу ўцёк з Эгіпту ў напрамку Палестыны.

Ён ужо прайшоў мытны кантроль на Суэцкім канале. Адзін мытнік заахвочваючы пахлопаў яго па плячы, каб пажадаць яму шчасьлівай дарогі ў абяцаную зямлю. Мытнік пры гэтым заўважыў, што плечы жыда былі выпханы цьвёрдымі прадметамі. Пры праведзенай рэвізіі аказалася, што вопратка жыда зьверху да нізу была выпхана залатымі манэтамі й біжутэрыяй.

ПАДВОДНАЯ ЛОДКА НА ДАЛЁКАЙ ПОЎНАЧЫ.

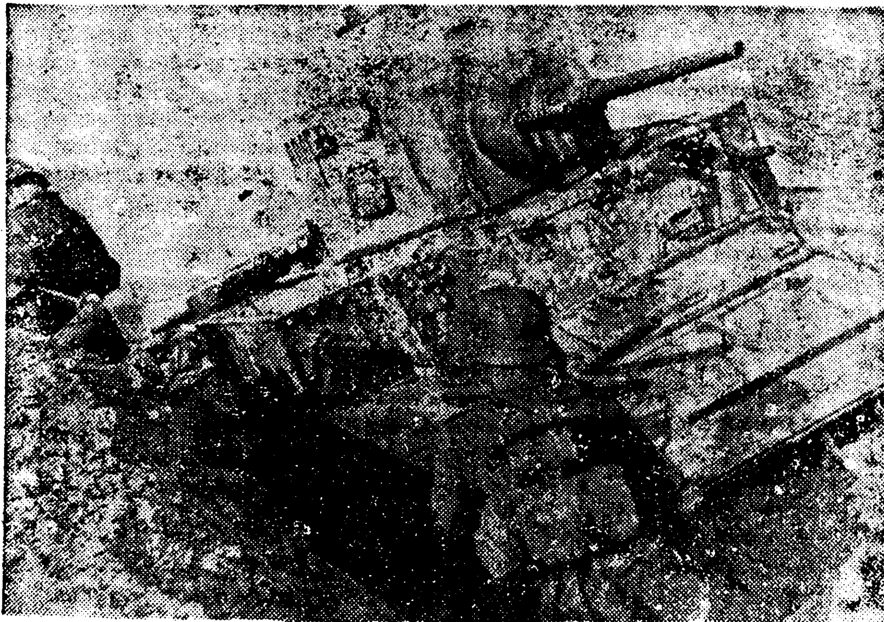

Спакойна і пэўна заплывае падводная лодка ў порт, каб нанова запасьціся баявымі матарыяламі.

Атлянтыцкі акіян апусьцеў

Партугальскае грамадзтва, якое з напружанай увагай сочыць за гіганцкай барацьбой нямецкіх падводных лодак супроць ангілйска-амэрыканскага суднаходзтва, штодзень пазнае ўсю аграмаднасьць суднаходнае катастрофы Англіі і Амэрыкі. Аб гэтым даведваюцца ў Партугаліі з расказаў вяртаючыхся дамоў марякоў, якія, плывучы з Амэрыкі ў Эўропу, ня бачаць амаль ніводнага карабля. Наяўныя караблі, якія ўсё радзей заплываюць у Лісабонскі порт, сьведчаць таксама аб тым, што мараплаваньне ўсьцяж памяншаецца і што брытанскае заспасабленьне ідзе па далёкім вакольным дарогам. На ўсіх марох, піша Лісабонская газэта «А воз», ангілйска-амэрыканскае суднаходзтва зпаходзіцца ў сьмяротнай небясьпецы.

З БАЁЎ ЗА АРОЛ.

Ужыты бальшавікамі амэрыканскі танк. Ён таксама разьбіты нямецкай зброяй.

ТАНКАВАЯ АТАКА НА ЗАНЯТУЮ БАЛЬШАВІКАМІ ВЁСКУ НА ЎСХОД АД КУРСКА.

Вораг заўзята бараніўся ў гэтай вёсцы. Пасьля жорсткае барацьбы вёска была здабыта. Нямецкія танкі ўяжджаюць у вёску, у якой уцякаючы вораг пакінуў амуніцыю і бэнзыну.

Баі на Новай Гвінэі

Рэйтэр сьцьвярджае высадку японскіх ударных войскаў у Аўстраліі.

Паклікаючыся на афіцыяльныя аўстралійскія кругі, ангілйскае агенцтва Рэйтэр падае наступную сэнсацыйную вестку з Канбэрры. Можна верыць зьвесткам, што японцы высадзіліся з падводных лодак на розных мейсцах аўстралійскага ўзьбярэжжа й схаваліся невядома дзе, каб пачаць у адпаведны момант акцыю. Рэйтэр выказвае ўстрывожаньне, каб аб гэтай высадцы не даведаліся саюзьнікі.

З аўстралійскага боку паведамляецца аб баёх на Новай Гвінэі, у сувязі якраз з паступам высадзіўшыхся нядаўна на ўзьбярэжжы Папуі японскіх штурмовых войскаў, якія прабіліся ўглыб краю. Цяперашнія баі быццам адбываюцца на паўночны ўсход ад гораду Кобока, які знаходзіцца ў горах.

Прыбыўшы ў Англію новазэляндзкі выслаьнік у Вашынгтоне, Нэш, таксама заявіў аб ваенным палажэньні на Ціхім акіяне, што сытуацыя ў Новазэляндыі хоць больш пэўнейшая, чым некалькі месяцаў таму назад, але японцы на сушы вельмі моцныя, а асабліва моцныя на моры. Заўзятыя баі яшчэ разыграюцца на Ціхім акіяне. Трэба супроцьставіцца ворагу, заявіў новазэляндзкі выслаьнік, не зважаючы на ўласную бясьпечнасьць, і не забываюца аб знаходзячыхся пад пагрозай даўмініях, ці гэта будзе Новая Зэляндыя ці Аўстралія. Гэты паіўны новазэляндзкі выслаьнік зьвяртаецца з гэткімі словамі да ангельскага грамадзянства якраз у такім часе, калі ў Англіі сьняць доўгі сон аб акцыі супроць Эўропы.

Сырыя бароніцца ад брытанскага грабежніцтва

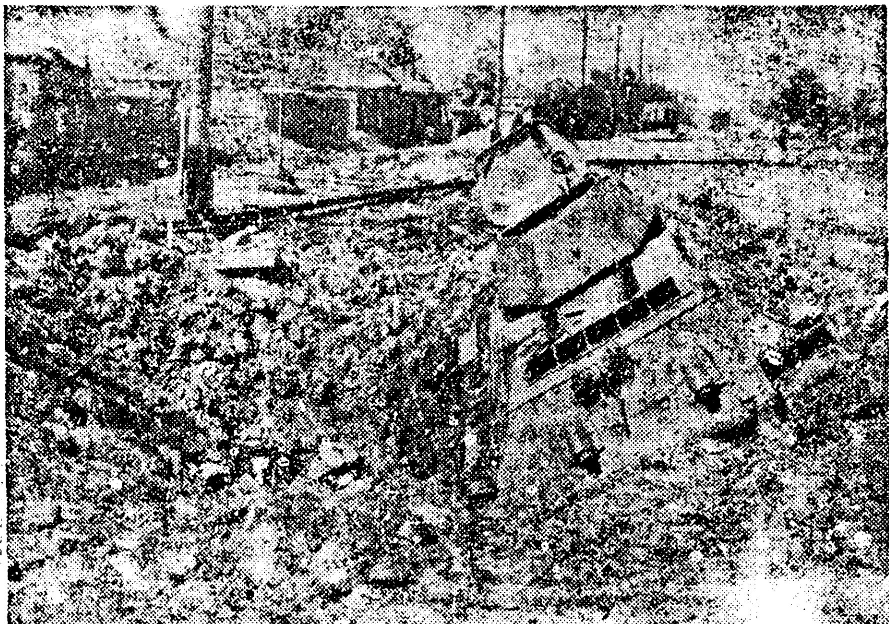
Як паведамляюць з Дамаску, брытанцы мусілі згадзіцца на дамаганьне сырыйскага ўраду прызнаць сырыйскай паліцыі права кантролю транспарту, які правозіцца на брытанскіх ваенных самаходах. У абаснаваньні гэтага гаворыцца, што брытанскія вайсковыя ўрады прызналі сырыйскім уладам гэтае права з увагі на «розныя прыкрыя надужыцьці». Сырыйскі ўрад быў змушаны дамагацца гэтага кантролю, відочна, дзякуючы выпадкам у Лібане, дзе брытанцы рабавалі й правозілі на ваенных самаходах запасы, прызначаныя для жыхароў. Сырыйскі ўрад гэтай мерай хоча абараніць Сырыю ад брытанскага грабежніцтва. Слабасьць брытанцаў характэрызуе тое, што ангельскае галоўнае камандаваньне мусіла згадзіцца таксама на гэтае дамаганьне.

АБВЕСТКА

Згубленая легітымацыя № 785/42, выданая дня 29.7.1942 Беларускім Камітэтам у Беластоку на імя Вярамчука Антона, праж. у нал. Лявіцкія, Кур'янскай гміны, Беластоцкага павету, уневажняецца.

Herausgeber und Druck: Sturmverlag G.m.b.H. Zweigniederlassung Bialystok, Lindenstr. 64, Tel. 437.

НОВЫЯ АБРАЗЫ З ЗДАБЫЦЬЦЯ ВАРОНЕЖУ.

Бомбы штукасаў зьнішчылі гэты савецкі танк у сярэдзіне гораду.